

ВИДСКИ СТАТУС ГЛАГОЛСКИХ НЕОЛОГИЗАМА КОРОНАВИРУСНЕ ЕПОХЕ У РУСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ**

„Нова реалност”, како се популарно назива свакодневица од почетка пандемије изазване коронавирусом, утицала је на све аспекте људског размишљања и деловања, а промене нису заобишле ни језик којим говоримо (посебно јер се он мења и развија као и људи који се њиме служе). У раду се представљају граматичка својства једне врсте речи настале као последица утицаја пандемије вируса Ковид-19 на лингвистичку свест носилаца руског и српског језика – прецизније, даје се типологија глагола у зависности од њихових видских карактеристика, уз осврт на семантичке особине грађе. Преко 70 глагола разврстано је у 7 група спрам свог видског статуса, материјал је класификован и с акционалног становишта, чиме се настоји допринети граматичкој дијагностици неологизама коронавирусног времена.

Кључне речи: глаголи, неологизми, вид, двовидски глаголи, глаголи без видског парњака, акционална класа, руски језик, српски језик.

1. Имајући на уму да је језик веома осетљив на процесе који се дешавају у друштву, те моментално и прецизно рефлектује друштвене промене, фиксира их на лингвистичком – лексичком и фразеолошком нивоу (Savchenko–Īan'–Īsziun', 2020: 866), дати рад представља прилог проучавањима пандемијског дискурса са граматичког аспекта. Будући да пандемија изазвана вирусом Ковид-19 (чије се званично проглашење и појава масовног ширења везују за почетак 2020. године) има глобални карактер, можемо претпоставити да је у готово сваком језику на свету дошло до изразито великог, како по продукцији тако и по фреквенцији, стварања неологизама помоћу којих се описује актуелна ситуација.

* tijana.balek@ff.uns.ac.rs

** Рад је настао у оквиру пројекта *Стандардни српски језик: синтаксичка, семантичка и прагматичка истраживања* (бр. 178004), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Одређени сегменти овога рада усмено су изложени на 60. скупу слависта Србије 14. јануара 2022. године.

Предмет датог рада представљају глаголски неологизми¹ из периода пандемије коронавируса, и то са аспекта њихове видске припадности (прецизније кореспонденције) на материјалу руског и српског језика. У раду се у основним цртама описује мотивација настанка глагола створених (или пак реактуализованих) у време пандемије, спорадично се коментаришу и њихове семантичке особине, док је циљ рада да се установи њихова видска припадност и евентуалне акционалне специфичности. Истраживање поседује компаративне елементе будући да се разматра грађа на руском и српском језику. Примери који се у тексту наводе преузимани су или из лексикографских извора или са интернета (приступне адресе се налазе на крају рада), у зависности од њихове доступности. Уколико је пак било потребно модификовати постојећи пример или навести сопствени да би се илустровала нека тврдња, то је на одговарајући начин означено².

1.1. Анализирана грађа ексцерпирана је из двају савремених речника: *Словарь русского языка короновирусной эпохи*³ (2021), настао на Институту за лингвистичка истраживања РАН из Санкт Петербурга у редакцији М. Н. Пријомишеве; и *Речник појмова из периода епидемије ковида*⁴ (2021), чије су ауторке М. Николић и С. Слијепчевић Бјеливук са Института за српски језик САНУ.

1.2. Резултати ексцерпције грађе показали су знатну разлику у фреквенцији посматране врсте речи у оквиру разматране тематске класе, због чега ће бити приказан најпре материјал на руском, па на српском језику, како са аспекта мотивације настанка глагола тако и према видској типологији. Наиме, премда ни у једном од језика који су предмет истраживања глаголи не

¹ Посматране речи називамо неологизмима по угледу на друге научнике који описују актуелно језичко стање (в. Priemyshева, 2021). Јасно је да је судбина речи из коронавирусног времена неизвесна и не може се са сигурношћу одредити треба ли их квалификовати као неологизме или околионализме, посебно јер је приметан различит степен неологизације (в. Nikolić–Slijepčević Bjelivuk & Novokmet, 2021: 377; Butseva–Zelenin, 2020: 89–91).

² Уједно је показатељ да се грађа не одликује великом заступљеношћу, што се може повезати с њеном недавном појавом и још увек незавршеним процесом адаптације.

³ Даље SKĖ.

⁴ Даље RPK.

заузимају значајно место у фонду коронавирусне лексике⁵, разлика је далеко израженија у српском, у којем их је регистровано свега пет (*коронирати*, *дијагностификовати*⁶, *дезинфиковати*⁷, *прокужити се* и *самоизолати се*). Заступљеност глагола из коронавирусног домена у руском језику износи 73, те ако се узме у обзир да су сврстани у 1000 најфреквентнијих речи за које је дата детаљна лексикографска обрада, закључује се да они имају прагматичку важност у актуелном тренутку. Треба поменути и то да највећи број јединица из оперативног корпуса није доступан у електронским националним корпусима руског и српског језика⁸ (који за наше истраживање представљају додатне изворе), што и не изненађује будући да се ради о новим речима, а попуњавање инвентара тих корпуса зависи од техничких услова на које сами говорници немају утицаја. Ипак, анализа је показала да је неколицина глагола постојала у лексичком систему руског језика и пре пандемије⁹.

⁵ Анализирајући коронавирусне неологизме са творбеног аспекта, Роровић–Миљковић (2021: 334–335) издвајају *зумити*, *карантинити* и *ковидничати*. Доминантне врсте речи су именице (посебно оне које се односе на именовање особа, нпр. у руском *антикарантинист*, *изолянт*, *ковидофоб*, *масконос* итд.; односно *карантинац*, *ковидиот*, *коронац* и др. у српском језику), али и придеви су врло продуктивни, поготово у руском језику, где је примећена већа заступљеност језичке игре, срастања и контаминације него у српском (у којем је више заступљено померање семантичког опсега речи из лексичког фонда) – уп. нпр. *масочный*, *нековидный*, *пандемический*, *ковидо-масочный* и сл.; *антикоронски*, *ковидан*, *коронизан*, *пост-/послекоронски* и др.).

⁶ Поред варијантних облика *дијагностицирати* и *дијагностиковати*.

⁷ Уз варијанте *дезинфицирати* и *дезинфектовати*.

⁸ *Национальный корпус русского языка* (даље NKRIa) и *Корпус современного српског језика* на Математичком факултету Универзитета у Београду (даље KSSJ), чије приступне адресе наводимо на крају рада.

⁹ Ради се о глаголима *разизолироваться*, *самоизолировать* и *самоизолироваться* који нису регистровани у MAS, али претраживање интернета показује да су били одраније присутни у лексичком фонду иако се ради о идиолекатској употреби. Када је реч, нпр., о глаголу *разизолироваться*, то закључујемо на основу примера из 2010. год. са интернетског форума, где се реализује значење које се може довести у везу са техничким доменом, пошто је реч о стању када долази до квара расхладног уређаја: *но ведь раньше изоляции хватало!?* или *что то могло разизолироваться холодильнику 6 лет ни каких сбоек в работе замечено не было...* (sic; holodforum.ru). Међутим, глаголи *разизолироваться* и *самоизолировать* нису забележени у научно-информационом порталу «Орфографический академический ресурс Академос» Института за руски језик В. В. Виноградова РАН (orfo.ruslang.ru), док у датом извору глагол *самоизолироваться* јесте регистрован. Уз то, претрага интернета није дала податке за глагол

2. Сакупљени материјал је класификован у односу на речи које су мотивисале настанак глагола, уз приметну конвергенцију медијског, медицинског, економског и др. дискурса (в. Seliverskaia, 2020: 887–906). Претежно је реч о (лексичким) неологизмима текућег периода, али грађа садржи и семантичке неологизме.

2.1.1. Наиме, највише глагола у руском језику мотивисано је речју којом се означава назив болести – *ковид*, укупно 27, укључујући композите и контаминанте: *заковидеть*, *заковидить*, *заковидиться*, *ковидануть*, *ковидеть*¹, *ковидеть*², *ковидеться*, *ковидизировать*, *ковидить*, *ковидиться*, *ковидничать*, *ковиднуть*, *ковиднуться*, *ковидобесить*, *ковидовать*, *ковидоносить*, *ковидофобить*, *ковидствовать*, *обковидить*, *обковидиться*, *отковидить*, *отковидиться*, *перековидеть*, *перековидить*, *расковидиться*, *сковидиться*, *уковидиться*.

2.1.2. Девет глагола у руском језику мотивисано је речју *карантин*: *закарантинить*, *закарантиниться*, *карантиновать*, *накарантиниться*, *откарантинить*, *откарантиниться*, *прокарантинить*, *раскарантинить* и *раскарантиниться*.

2.1.3. По шест глагола мотивисано је лексемама (1) *зум*¹⁰ (*зумбариться*, *зумерничать*, *зумить*, *зумиться*, *обеззуметь*, *позумиться*), (2) *самоизоляция* (*досамоизолироваться*, *насамоизолироваться*, *недоизолироваться*, *разизолироваться*, *самоизолировать*, *самоизолироваться*), односно (3) називом болести *коронавирус* (*коронавирусеть*, *коронавирусить*, *коронавируснуть*, *коронавирусовать*, *откоронавируснуть*, *перекоронавирусить*).

2.1.4. Назив кинеског града *Ухань*, у којем је званично проглашен почетак ширења пандемије, мотивисао је, на основу фонетске сличности (путем језичке игре) са застарелим глаголом из краснојарске регије

самоизолировать, него једино за облике пасивног партиципа (*самоизолированный*, -*ая*, -*ые*). Када је пак реч о српском језику, већина глагола не представља новину у лексичком фонду, већ се ради о проширењу постојећег значења.

¹⁰ Претраживањем Google-а установљено је да у српском језику постоји глагол *зумовати*, који се користи у сфери корона вирусне лексике, премда у датој употреби има ниску фреквенцију, нпр.: *ја сам почела да зумујем још од првог локдауна пролетос...* (krstarica.com). Ипак, на основу језичког искуства и спроведеног неформалног анкетирања, сматрамо да је глагол *зумовати* у идиолекту знатно присутнији. С друге стране, претрага интернетских извора је показала да се дати облик користи и у значењу ‘увеличати’, иако је *зумирати* уобичајенија форма. Нпр.: *Браво докторе, ја сам нешто пробаво с тим да радим ал не капирам како функционише оно кад зумујеш само један део екрана* (kzsection.info).

уханькнуть (Romanova, 2021: 58–59), настанак четири глагола: *уханькать*, *уханькаться*, *уханькнуть*, *уханьствовать*.

2.1.5. Код три глагола у руском језику је у својству мотиватора употребљена именица *корона*¹¹ (*коронафицировать*, *короновать*, *короноваться*).

2.1.6. Помоћу именице (1) *дистанция* настала су 2 глагола (*дистантнить*, *дистантиться*), као и од именица (2) *локдаун* (*залокдаунить*, *локдаункнуть*) и (3) *хлам* (*расхламить*, *расхламиться*). У лексичком фонду руског језика истоветном фреквенцијом одликују се глаголи *наружатъ* и *наружитьъ*, који представљају контаминанте делимично мотивисане речју *нарушатъ*.

2.1.7. Најнижу фреквенцију имају глаголи мотивисани речима: (1) *вирус* (*вирусовать*), (2) *пандемия* (*пандемийкнуть*), као и (3) транслитеровани англицизам *думскроллитъ*. (4) Глагол *краснетъ* такође има фреквенцију 1 у ковидном лексикону руског језика, уз метафорички пренос примарне хроматске семантике у терминолошку медицинско-статистичку сферу зарад означавања повећања броја особа заражених коронавирусом.

2.2. Када је пак реч о српском језику, у RPK (2021) проналазимо глаголе *коронирати*, *дијагностификовати*, *дезинфиковати*, *прокужити се* и *самоизоловати се*, али лексичке неологизме представљају једино глаголи *коронирати* (мотивисан именицом *корона*), *самоизоловати се* (настао од именице *самоизолација*) и *прокужити се*¹². Неки од њих били су део лексичког система српског језика и пре пандемије, али са друкчијим значењем које се у актуелном периоду спецификовало за домен заразе вирусом Ковид-

¹¹ Често уз игру речи зарад ефекта ироније.

¹² У пандемијском дискурсу употребљава се искључиво у рефлексивном облику *прокужити се* са значењем ‘стећи имунитет преболевањем болести’ (RPK, 2021). Нереклексивна варијанта глагола с префиксом – *прокужити* – према JRMS (2011: 1048) и RMS (1973/5: 178, 181), има значење ‘сазнати, докучити, прокљувити’, ‘испитујући сазнати’. Осим тога, глаголу *кужити (се)* – а. ‘ширити заразу, заражавати, инфицирати’, б. ‘кварити, изопачавати’; 1. ‘заражавати се, инфицирати се’, 2. ‘узајамно се заражавати’ (JRMS, 2011: 595) – у домену који се доводи у везу са заразом најбоље одговара глагол *окужити (се)* – ‘заразити се кугом или уопште; загадити (ваздух, околину) непријатним мирисима’; ‘заразити се (болешћу)’ (JRMS, 2011: 857), премда он има свој парњак *окуживати (се)*. Према томе, будући да стицање имунитета путем прележане болести није обавезна импликација ни код једног од наведених глагола, *прокужити се* третирамо као глагол без видског кореспондента НСВ.

19. То важи и за велики број глагола који нису (тренутно) укључени у регистар, а свакодневно се користе у вези са појавом болести или спречавањем њеног ширења, попут *вакцинисати се, тестирати се, заразити се, хоспитализовати, прележати, пелцовати (се)* итд.¹³

3. Видска типологија глагола заснована је на подацима из речника и подразумева сагледавање њихових граматичких особина како би се дефинисало евентуално упућивање на перфективни / имперфективни кореспондент. На то нас је подстакла чињеница да се у коришћеним лексикографским изворима нити један од укупно 78 ексцерпираних глагола не дефинише као видски парњак неком од такође новорегистрованих глагола у датим двама језицима. Размотривши семантичке и акционалне особине грађе, одређене глаголе дефинисали смо као *потенцијалне* видске корелате. Наиме, видска типологија лексема из оперативног корпуса укључује следеће поделе¹⁴: (1) видски парњаци (два глагола различитог вида са истим (или готово истим) значењем), (2) глаголи код којих је установљена могућност префиксалне алтернације, односно (3) глаголи са могућношћу префиксалне алтернације уз семантичку диференцијацију у (конкретном) микросистему. У посебну групу издвојени су (4) глаголи који чине бинарну опозицију, али са одступањем у неком од значења јединица дате опозиције, као и (5) двовидски глаголи, односно глаголи без кореспондента (6) несвршеног (даље НСВ) или (7) свршеног вида (даље СВ).

3.1.1. Премда се у SKĚ ниједан глагол не класификује као паран по виду, након семантичке анализе ексцерпираних грађе издвојили смо пар *наружати* (НСВ) – *наружить* (СВ) ‘нарушавати / нарушити режим самоизолације’ (SKĚ, 2021: 194–195). Пример показује да чланови пара могу функционисати у истоветном контексту уз поштовање неопходних услова реализације конкретног граматичког видског значења: *Погуляницы нарушают, а правильнее сказать — нарушают самоизоляцию, то есть выходят наружу* (pravmir.ru) // *У этого погулянца привычка выходить на улицу, и, наверное, он опять наружит самоизоляцию* (Т. Б.).

3.1.2. Један низ глагола допушта могућност префиксалне алтернације. Чланови низа обично су моносемични и груписани су у формацију састављену од једног имперфективног глагола и два перфективна (са различитим

¹³ Појава сужења лексичког значења својствена је и ексцерпираним јединицама у руском језику; уп. горе *краснет*.

¹⁴ О томе в. детаљно код Valek (2021).

префиксима, али готово истоветним значењем), међутим, у конкретном случају низ *карантиновать* (НСВ) – *откарантинить* (СВ) – *раскарантинить* (СВ) организован је на другачији начин. Прво, с обзиром на то да у SKĖ (2021) није регистрован глагол *карантинить*¹⁵ (од којег би могли бити директно изведени *откарантинить* и *раскарантинить*), може се рећи да се ради о везаној основи *-карантинить*.

Друго, приликом груписања у низ узет је резултат који се постиже глаголима, макроситуација, а не значење самих глагола. Дакле, супротстављено је значење глагола НСВ *карантиновать* ‘налазити се у карантину’ (SKĖ, 2021: 73) и *откарантинить* ‘преживети карантин услед корона вирусне инфекције’ [→ завршити боравак у карантину → не налазити се у карантину] и *раскарантинить* ‘званично прекинути, завршити карантин од корона вирусне инфекције’ [→ завршити боравак у карантину → не налазити се у карантину] (SKĖ, 2021: 198, 222). Премда се префиксима *от-* и *рас-* образују различити акционални типови, оба садрже метафоричку аблативну компоненту удаљавања, тј. кретања *из* једне тачке (MAS, 1999/2: 661–662; MAS, 1999/3: 582–583; курзив наш – Т. Б.), на основу чега је могућа њихова алтернација у датом случају – напуштање простора (места) предвиђеног за карантин. Иако је наведено да је код *раскарантинить* реч о службеној дозволи да се карантин заврши, у доступним примерима то није обавезна импликација. Такође, будући да је *раскарантинить* у SKĖ (2021) дефинисан као прелазни, а *откарантинить* као непрелазни глагол, то се одражава и на контекстуалну реализацију: *Посетители из этих стран должны карантиновать при поездке на остров Род* (SKĖ, 2021: 73) // *На Роде они откарантинили 14 дней, поэтому путешествие почти пропало / На Роде их раскарантинили в течение 14 дней, поэтому путешествие почти пропало* (Т. Б.). Ипак, на основу примера који се могу пронаћи претрагом интернета, закључује се да и глагол *откарантинить* функционише као прелазан, те да се

¹⁵ Међутим, у NKRĪа запажен је облик императива *карантинь* у тексту из 2003. године, чија би инфинитивна форма била *карантинить* (НСВ), која је и доступна на појединим руским форумима у дискусијама из 2009. године, премда није регистрована у SKĖ (иако су префиксима перфективизоване варијанте присутне). Уп.: [...] «Госпиталь закрыт — карантинь себя сам!» (NKRĪa); *Карантинить, это типа не общаться с собаками 2 недели* (pesiq.ru). Иако се не може рећи да се ради о реактуелизацији датог глагола у дискурсу (мада је он био спорадично присутан у језику интернета до пандемије) пошто његова заступљеност није обимна, сматрамо да је ипак дошло до проширења његовог творбеног опсега и усложњавања граматичке структуре.

користи не само кад је реч о људима него и биљкама и животињама, али и да је био у употреби и пре пандемије: *Откарантинить банкоматы! Без кибер-изоляциями (e-kaspersky); Добрый день, подскажите, покупаю растения, с виду здоровые. Их как то обработать или откарантинить надо? Чтобы не занести заразу и улиток (vk.com_2).*

3.1.3. Код одређених глагола могућа је префиксална алтернација уз семантичка одступања у микросистему. Осим постојања префиксалних перфективних варијаната које фигурирају у неком значењу као корелати мотивном глаголу¹⁶, дату групу истовремено карактерише и одступање од наведеног принципа. То је најчешће условљено значењем глагола без префикса јер он, будући да нема формант којим му се спецификује значење, поседује најшири семантички опсег у конкретном микросистему. Издвојили смо два низа:

3.1.3.1. Први има основу *ковидить*: (1а) *ковидить* (НСВ) – *отковидить* (СВ), те варијанту с постфиксом *ковидиться* (НСВ) – *отковидиться* (СВ), где се корелативност успоставља у примарном значењу вишезначног глагола без префикса, за разлику од изведенице са префиксом *от-*, којом се означава терминативност са имлицираним дужим временским интервалом трајања стања болести: ‘боловати / оздравити од корона вирусне инфекције’: *Ребенок может вернуться к обучению после визита к инфекционисту, который его осмотрит и на глаз скажет, ковидит ваши отпрыск или нет (SKĚ, 2021: 100) // Ребенок может вернуться к обучению, когда инфекционист скажет, что ваши отпрыск отковидил (Т. Б.). У секундарном, терминативном значењу глаголу *ковидить*¹⁷ одговара глагол *заковидить* (који је и сам вишезначан, па у неким значењима нема парњак): (1б) ‘заражавати / заразити корона вирусом’: *Если уже я сама заковидила, сижу дома, не хочу ковидить других!* (пример наш – Т. Б.).*

3.1.3.2. Други низ је специфичан будући да су перфективизоване варијанте настале од глагола са другом основом. Наиме, глагол НСВ без префикса је *корона вирусеть* чија су значења 1. ‘боловати од корона вирусне инфекције’; 2. ‘појављивати се, распростирати се (о корона вирусној

¹⁶ Показало се, међутим, да се у низ могу уврстити и глаголи са различитим основама, и то захваљујући њиховом лексичком значењу (в. ниже).

¹⁷ У преостала 4 значења нисмо утврдили постојање видског кореспондента, те сагледавши укупну парадигму сматрамо да глагол *ковидить* припада и типолошкој групи 3.1.4.2.

инфекцији)’ (SKĚ, 2021: 143). У примарном значењу датом глаголу као парни по виду одговарају глаголи СВ *перекоронавирусить* и *откоронавирусить* – ‘преболети корона вирусну инфекцију’ (SKĚ, 2021: 199, 202), чија је основа *коронавирусить*: *Отлучался, «неписался», корона вирусел и все такое* (SKĚ, 2021: 143), *но перекоронавирусил / откоронавирусил!* (Т. Б.). Префиксима *пере-* и *от-* означава се завршетак периода боловања, док у осталим значењима нити један члан наведеног низа нема парњак. Глагол *коронавирусеть* је безличан и без видског кореспондента у секундарном значењу (в. горе); док *перекоронавирусить* у секундарном значењу, у којем нема парњак НСВ, функционише као дистрибутив објектног типа – ‘заразити многе / све корона вирусом’. Исто важи и за *откоронавирусить*, који је у секундарном значењу пердуратив (в. Sheliakin, 1983: 188–189), те захтева контекстуалну реализацију временског детерминатора: *Весну откоронавирусили* (SKĚ, 2021: 199).

3.1.4. Због (делимично) задовољеног услова семантичке истоветности у структури обе речи са различитом граматичком (видском) вредношћу, ниже наведени глаголи могу се сврстати у видске парњаке, али уз одступање у неком од значења јединица дате опозиције¹⁸. Два глагола, имперфективни и перфективни, у односу су видске корелативности у најмање једном свом значењу, али постоје и значења у којима то није случај. Издвојили смо два низа с основом *ковид*, где је један некаузативни, а други каузативни.

3.1.4.1. У низу *ковидеть*¹ (НСВ) – *перековидеть* (СВ), глагол СВ је једнозначан и видски је кореспондент глаголу НСВ у примарном значењу ‘боловати од ковида / прележати ковид’. Међутим, према нашим запажањима, *ковидеть*¹ у значењу ‘лечити болесне од ковида’ нема парњак.

3.1.4.2. Други низ чине глаголи *ковидить* и *заковидить*, размотрени у оквиру групе 3.1.3.1., првенствено стога што *ковидить* има више перфективних варијаната, где је истакнуто да се корелативност испољава у значењу ‘заражавати / заразити корона вирусом’. У ову групу их сврставамо пошто је дата кореспонденција делимична (видска парадигма ових глагола не подудара се у потпуности) јер глагол *заковидить*, премда функционише као један од корелата глагола *ковидить*, нема парњак у безличној употреби и када је реч о значењу ‘уморити, измучити’ (уз именицу *пандемия* на позицији субјекта).

¹⁸ Скупина слична претходној, али без могућности алтернирања префикса.

3.1.5. Глаголи који се у лексикографској грађи на руском језику (СКЕ, 2021) дефинишу као двовидски присутни су са фреквенцијом 8, али, како је анализа показала, нису сви пандемијска тековина. Наиме, глаголи *разизолироваться*, *самоизолировать*, *самоизолироваться*, *короновать* и *короноваться* постојали су у лексичком систему руског језика и пре пандемије¹⁹ (в. горе), али са (у мањем или већем степену) друкчијим значењем. Прави (лексички) неологизми су, у суштини, *ковидизировать*, *коронафицировать* и *насамоизолироваться*, док *короновать* и *короноваться* представљају семантичке неологизме.

3.1.5.1. Анализа показује да је у актуелном тренутку присутна употреба и у граматичком значењу СВ и НСВ код глагола *ковидизировать*, што није изненађујуће с обзиром на скори улазак у лексички систем руског језика. Уп. нпр.: *А уж сколько будет ковидных или иных волн, которые позволят ковидизировать население в цифровых пленников и рабов.* (rusnandom.ru²⁰) // *Маша, сначала оптимизировали, сейчас ковидизируют* (vk.com_1).

3.1.5.2. С друге стране, глагол *насамоизолироваться*, код којег је „пандемијска” компонента готово померена у други план јер је акценат на алкохолисаном стању, у свим прегледаним примерима појављује се у форми СВ иако је у СКЕ (2021) дефинисан као двовидски: *Чтобы не насамоизолироваться до полной потери самоизоляции, минздрав рекомендует гражданам принимать не более 0,5 литра самоизолятора в день* (pikabu.ru²¹); *Я в шоке. Народ насамоизолировался настолько, что забронировал все тайм-слоты во всех незакрытых банях, что ли?* (našamega.com). Стога, узевши у обзир наведене прагматичке особине овог глагола, као и чињеницу да има сасвим различито лексичко значење од *самоизолироваться*, сматрамо да се може класификовати и као непарни по виду (без парњака НСВ).

3.1.5.3. Слично је и са глаголом *разизолироваться*, који је у речнику такође одређен као двовидски глагол, али се, макар према доступним примерима, доминантно реализује у граматичком значењу СВ: *Итак,*

¹⁹ Према НКРГ, њихова заступљеност је веома ниска: *разизолироваться* није уопште присутан (иако се у другим интернетским изворима може наћи), за глагол *самоизолировать* регистрован је облик пасивног партиципа, *самоизолироваться* има 4 реализације, *короновать* 83, док *короноваться* има 87. Последња 2 глагола су регистрована у речницима, те њихово постојање није упитно.

²⁰ Пример се налази и у СКЕ (2021: 95).

²¹ Пример доступан и у СКЕ (2021: 195).

разизолировались до масок и перчаток, и рекомендациям лицам старше воздержаться от выхода на улицу (proza.ru); Я мечтал поскорее разизолироваться и уехать работать в офис... (yandex_zen).

3.1.6. Најбројнију типолошку групу представљају глаголи без парњака НСВ. Наиме, чини је укупно 28 јединица (27 на руском језику), међу којима је, према нашим запажањима, могуће издвојити представнике неколико различитих акционалних класа. Почетни глаголи, којима се означава прелазак из не-заражености у зараженост вирусом, један су од најбројнијих акционалних типова: *закарантинить, закарантиниться, заковидеть, коронавируснуть, оковидиться, пандемийкнуть, уханькаться*. Уп.: *Я пропала, при мне три отделения оковидились, из остальных народ [...] сам разбежался при всесторонней поддержке врачей (SKĚ, 2021: 197); В общем, даже если нас ковидануло и пандемийкнуло, мы Орловицину не локдаункнём (SKĚ, 2021: 199)*. Терминативни глаголи су такође продуктивни (*обеззуметь, обковидить, расковидиться, расхламить, расхламиться, сковидиться, уковидиться, уханькать*). Међутим, издвајамо глаголе *залоудануть* и *ковиднуть* за које сматрамо да истовремено припадају и почетној (иако није експлицитно препозната у SKĚ (2021), присутна је компонента преласка у ново стање) и терминативној акционалној класи, па се њихова акционална припадност контекстуално детерминише.

Комплетив *досамоизолироваться* имплицира негативан резултат (боравак у самоизолацији условљава комплетивни карактер неке друге активности: *Засиделась дома на пандемии. Досамоизолировалась до 60 с лишним килограммов... (starhit.ru)*), док резултативно значење поседује глагол *лоуданкнуть*. Прекономортивно-сатуративно значење у погледу коришћења алкохолних супстанци, уз удаљавање из сфере болести, има глагол *накарантиниться*: *Опасения, что народ за время вынужденного сидения дома «накарантинится» так, что из самоизоляции не выйдет, сподвигли региональные власти задуматься об ограничениях на продажу спиртного (SKĚ, 2021: 193)*.

Незадовољавајући степен поштовања режима самоизолације изражен је денормативом *недоизолироваться* – *Изолировалась, изолировалась, но, видно, недоизолировалась (SKĚ, 2021: 195)*; док се пердуративом *прокарантинить* време предвиђено за карантин синтаксички дефинише у контексту: *Людям пригрозили, если не будут соблюдать самоизоляцию, рискуют прокарантинить все лето (SKĚ, 2021: 216)*. Кратко, ограничено време проведено комуницирајући путем апликације Зум денотирано је

делимитативом *позумиться*: *Мы теперь приглашаем позумиться на зум-вечеринки, после того как рабочий день на удаленке с его зум-конференциями будет наконец окончен* (SKĚ, 2021: 263). Поред тога, будући да се заражавање вирусом дешава тренутно, тј. није реч о процесу, као семелфактивни глагол издвојили смо *уханькнуть*.

3.1.7. Глаголи без парњака СВ у корпусу руског језика имају 17 представника, којима се означавају трајна стања, односи, процеси и др. Нису оријентисани на завршетак, те грађа није класификована у акционалном погледу, али су издвојене доминантне семантичке црте ексцерпираних јединица, и то у домену који се односи на (1) физичку манифестацију болести, у смислу да је неко заражен (*вирусовать, ковидовать, ковидствовать, ковидоносить*), (2) изражавање (углавном негативног) става према болести и/или друге вербално манипулативне радње у вези са коронавирусом те страхом од њега (*ковидобесить, ковидофобить, коронавирисить*), (3) промену перцепције која обухвата (или се односи на) призму болести (*ковидеть*²), (4) изговор за неизвршавање других активности (попут похађања наставе) због болести (*ковидничать*). Затим, (5) одређени ентитет може имати изразито негативан (рушилачки) утицај на нешто (*уханьствовать*)²². Прилично је заступљен домен који се односи на (6) моделе комуницирања, претежно посредством онлајн платформи (*дистантить, дистантиться, зумбариться, зумерничать, зумить, зумиться*). Овој типолошкој класи припада и глагол код којег је, насупротив широко распрострањеној детерминологизацији у пандемијском дискурсу, присутна терминологизација значења – *краснеть*: *Ленобласть продолжает «краснеть» от коронавируса* (SKĚ, 2021: 180).

3.2. Будући да је грађа на српском језику далеко мање обимна, издвојили смо следеће групе:

3.2.1. Двовидски глаголи, који имају 3 представника (не рачунајући варијантне форме), најбројнија су скупина – *дијагностификовати, дезинфиковати (се) и самоизоловати се*²³. Они се реализују и у значењу СВ и НСВ: *Манделиној ћерки дијагностификовали корону, истог дана је умрла* (telegraf.rs); *Иако се COVID-19 дијагностификује откривањем вируса помоћу лабораторијских тестова [...] медицинско снимање доприноси бољем оцењивању пацијената у различитим фазама болести...* (srbatom.gov.rs); [...]

²² Контаминација *Ухань + свирепствовать* (SKĚ, 2021: 247).

²³ Није забележен ни у RMS ни у JRMS.

шта сам имала од обавеза отказала сам, самоизоловаћу се за сваки случај док не видим хоће ли се неки симптоми испољити (ana.rs).

3.2.2. Глагол *коронирати*, који посматрамо као семелфактив без парњака НСВ, будући да се заражавање дешава тренутно и није реч о процесу који траје: *Бар неко да препозна шта не ваља и да га треба коронирати (jugmedia); Зашто коронирати Војну болницу (021.rs).* У глаголе без парњака НСВ сврставамо и *прокужити се*, који се по компоненти стицања имунитета услед прележане болести издваја у односу на *кужити се* и *окужити се*, код којих нема дате импликације (в. и напомене на претходним странама): *Овакве вирусе једино нешто из природе може да натера да нестану. Зато ћемо морати да се прокужимо (Politika_1); Нико нас више не прима без ригорозних тестова, можда је то добро кад се сви прокужимо бићемо отпорни и први који имају колективни имунитет (Politika_2_komentar).*

4. Спроведено испитивање у циљу утврђивања видског статуса глаголских неологизама насталих или семантички реактуализованих у пандемијском дискурсу на материјалу руског и српског језика, пре свега, сигнализира (на примеру анализираних врсте речи) да је у руском језику присутна већа креативност приликом неологизације и тежња за синтетизмом и сажетошћу у погледу формалне презентације семантичког садржаја. Грађа је сагледана са аспекта мотивације настанка и типолошки разврстана према видској припадности. Будући да је реч о несразмерној бројности ексцерпираних јединица у језицима које поредимо, у аналитичким деловима рада настојали смо да најпре представимо грађу на руском, па на српском језику.

Наиме, реч *ковид* кључна је за настанак највећег броја јединица у корпусу руског језика (27/78), док се међу грађом налази и транслитеровани англицизам *думскроллит*. Видска типологија обухвата 7 група, међу којима су најзаступљеније оне које садрже представнике без видског кореспондента НСВ или СВ, док су видски парњаци присутни у руском језику са фреквенцијом 1. Поред тога, уочена је семантичка актуализација, тј. одређене јединице су у пандемијском дискурсу попримиле нова значења са којима се у датом тренутку највише асоцирају. Према консултованом лексикографском извору, двовидске лексичке неологизме у руском језику представљају само *ковидизировать*, *насамоизолироваться* и *коронафицировать*. Осим тога, премда је код већине двовидских глагола присутно реализовање у оба видска значења, неки од њих се у прегледаним примерима претежно срећу у значењу СВ, што би могло бити показатељ правца њиховог граматичког развоја

уколико опстану у лексичком систему. За глаголе без парњака СВ наведене су семантичке сфере у оквиру којих се реализује ексцерпираних 17 јединица на руском језику, а дата скупина је специфична јер се у њој налази глагол подвргнут процесу терминологизације – *краснеть*. С друге стране, група са супротним граматичким својствима броји 27 чланова у руском језику и најпродуктивнија је у корпусу. Акционални типови које је могуће уочити односе се на модификације времена (пердуратив *прокарантинить*) или фазе (почетни *пандемийкнутъ, уханькаться, заковидеть* и др.; комплетив уз негацију – *досамоизолировать*), а запажене су и нормативне модификације у погледу смањења (*недоизолировать*) односно повећања норме (*накарантиниться*) и сл.²⁴

Материјал на српском језику броји свега 5 глагола, а најбројнији су двовидски – *самоизолати се, дијагностификовати и дезинфиковати (се)*, не рачунајући варијантне облике последњих двају наведених глагола. Издвојили смо још и глагол *коронирати*, који смо (условно) одредили као семелфактив без парњака НСВ због његових семантичких особина, иако он нема формална граматичка обележја дате акционалне класе. Осим тога, у групу глагола без парњака НСВ сврстали смо и терминативни *прокужити се*, који се издваја у односу на *кужити се* и *окужити се* захваљујући компоненти стицања имунитета услед прележане болести.

Ток развоја неолексике у погледу граматичких и семантичких карактеристика тешко је предвидети. Први предуслов за потоње лингвистичко портретисање представљених речи јесте да се одрже и након што се пандемија стиша, када би се садашњи резултати могли упоредити са новима (што би било посебно значајно уколико би се тренутни лексикографски регистар лексема из дате области проширио), те прецизирати видске особине глагола насталих током пандемије коронавируса.

²⁴ Поред језичке иновативности, присутна је лака уклопивост глагола у творбени систем руског језика, што никако не значи да у српском језику нема сличних креативних творевина, већ само упућује на израженији аналитизам и, могуће, чешћу употребу метафора (в. Prohорова, 2021).

Tijana Balek

ASPECTUAL STATUS OF THE VERBAL NEOLOGISMS OF CORONAVIRUS EPOCH
IN RUSSIAN AND SERBIAN

Summary

In the paper we present grammatical (i.e. aspectual) features of the verb neologisms of the coronavirus epoch in Russian compared with Serbian. The material was excerpted from *Slovar' russkogo iazyka koronavirusnoĭ ėpokhi* (2021) and *Rečnik pojmova iz perioda epidemije kovida* (2021), and divided into seven groups according to its aspectual characteristics, for example: biaspectual verbs, verbs with / without perfective or imperfective counterpart, etc. The analysis has shown that analyzed verbs are much more numerous in Russian (78), while we identified only 5 in Serbian. The most productive group of Russian verbs are verbs without imperfective counterpart (*prokarantinit'*, *dosamoizolirovat'siâ*, *obezzumet'*, *pandemiĭknut'*, etc.), while in Serbian biaspectual verbs show the highest representation in corpus (*samoizolovati se*, *dijagnostifikovati*, *dezinfektovati*). It is also possible to determine several Aktionsart classes (inchoative, saturative, completive, etc.). Although it is impossible to predict structure and composition of the postpandemic lexicon, we believe that this research can provide satisfactory insight into specific grammatical problem and serve for further similar studies.

Keywords: verbs, neologisms, aspect, biaspectual verbs, verbs without aspectual counterpart, Aktionsart, Russian, Serbian.

IZVORI

ana.rs: <https://www.ana.rs/forum/index.php?topic=246783.27390> (Pristupljeno 03. 06. 2022)

e-kaspersky: <https://e-kaspersky.livejournal.com/739444.html> (Pristupljeno 01. 06. 2022)

holodforum.ru: <https://holodforum.ru/showthread.php?t=4603> (Pristupljeno 31. 05. 2022)

JRMS: Nikolić, M. (ur.) (2011). *Rečnik srpskoga jezika*. Novi Sad: Matica srpska. (objavljeno na ćirilici)

jugmedia: <https://jugmedia.rs/korona-virus-stigao-u-srbiju-prvi-zarazeni-muskarac/> (Pristupljeno 10. 01. 2022)

krstarica.com: Forum Krstarica. <https://forum.krstarica.com/threads/da-li-je-bolje-irati-400m2-u-kuli-ili-50m2-u-beogradu-vol-10-make-golija-great-again.911361/page-782> (Pristupljeno 01. 03. 2022).

- KSSJ: *Korpus savremenog srpskog jezika na Matematičkom fakultetu Univerziteta u Beogradu.* <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/korpus/login.php> (Pristupljeno 11. 01. 2022)
- kzsection.info: <https://kzsection.info/green/nema-niko-jaci-climb-to-diamond-league-of-legends/x3Kns2-EqKmcoWg.html> (Pristupljeno 12. 03. 2022)
- MAS: Evgen'eva, A. P. (red.) (1999). *Slovar' russkogo iazyka: V 4-kh tomakh.* Moskva: Russkii iazyk – Poligrafresursy. <http://feb-web.ru/feb/mas/mas-abc/default.asp> (Pristupljeno 12. 03. 2022)
- MAS, 1999/2: Evgen'eva, A. P. (red.) (1999). *Slovar' russkogo iazyka: V 4-kh tomakh. Tom 2.* Moskva: Russkii iazyk – Poligrafresursy. (objavljeno na ćirilici)
- MAS, 1999/3: Evgen'eva, A. P. (red.) (1999). *Slovar' russkogo iazyka: V 4-kh tomakh. Tom 3.* Moskva: Russkii iazyk – Poligrafresursy. (objavljeno na ćirilici)
- našamega.com: <http://nashamega.com/board/index.php?showtopic=305&st=20> (Pristupljeno 03. 01. 2022)
- NKRĪa: *Nacional'nyj korpus russkogo azyka.* <https://ruscorpora.ru/new/search-main.html> (Pristupljeno 11. 01. 2022)
- orfo.ruslang.ru: *Orfograficheskiĭ akademicheskiĭ resurs Akademos Instituta za ruski jezik V. V. Vinogradova RAN.* <https://orfo.ruslang.ru/search/word> (Pristupljeno 31. 05. 2022)
- pesiq.ru: <http://pesiq.ru/forum/showthread.php?t=3777> (Pristupljeno 31. 05. 2022)
- pikabu.ru: https://pikabu.ru/story/samoizolyatsiya_7356755 (Pristupljeno 03. 01. 2022)
- Politika_1: <https://www.politika.rs/scc/clanak/458412/Virus-korona-nikada-nece-nestati> (Pristupljeno 03. 06. 2022)
- Politika_2_komentar: <https://rb.gy/wc9dm5> (Pristupljeno 03. 06. 2022)
- pravmir.ru: Slovohotova, V. (2021). «Kovidiše Poganoe!» 3,5 tysāci novyh slov poāvilis' v pandemiū. <https://www.pravmir.ru/kovidishhe-poganoe-kakimi-slovami-koronavirus-obogatil-nash-yazyk/> (Pristupljeno 03. 01. 2022)
- proza.ru: Mitūk, V. (2020). Razizolirovanie. <https://proza.ru/2020/06/13/1544> (Pristupljeno 03. 01. 2022)
- RMS: Stevanović, M. (ur.) (1973). *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika, knjiga peta P – S.* Novi Sad: Matica srpska. (objavljeno na ćirilici)
- RPK: Nikolić, M.–Slijepčević Bjelivuk, S. (2021). *Rečnik pojmova iz perioda epidemije kovida.* Beograd: Institut za srpski jezik SANU.

- <http://www.isj.sanu.ac.rs/recnik-pojmova/> (Pristupljeno 10. 01. 2022)
(objavljeno na ćirilici)
- rusnardom.ru: Peredel i kriminal'nye revolúcii v Rossii. Budet li prodolženie 90-h?.
<http://rusnardom.ru/peredel-i-kriminalnyie-revoljutsii-v-rossii-budet-li-prodolzhenie-90-h/> (Pristupljeno 03. 01. 2022)
- SKĖ: Priĕmysheva, M. N. (otv. red.) (2021). *Slovar' russkogo iazyka koronavirusnoĭ ĕpokhi*. Sankt-Peterburg: ILI RAN. (objavljeno na ćirilici)
- srbatom.gov.rs: <https://www.srbatom.gov.rs/srbatomm/prozor-u-ljudsko-telo-i-covid-19/> (Pristupljeno 03. 06. 2022)
- starhit.ru: <https://www.starhit.ru/novosti/ekaterina-guseva-dosamoizolirovalas-do-60-s-lishnim-kilogrammova-232942/> (Pristupljeno 12. 03. 2022)
- telegraf.rs: <https://www.telegraf.rs/vesti/svet/3214364-mandelinoj-cerki-dijagnostifikovali-koronu-istog-dana-je-umrla> (Pristupljeno 03. 06. 2022)
- vk.com_1: https://vk.com/wall-148272837_356893 (Pristupljeno 12. 03. 2022)
- vk.com_2: https://vk.com/wall-14507131_3583297 (Pristupljeno 01. 06. 2022)
- yandex_zen: Est' 2 ofisa, no â prodolžau rabotat' iz doma pod kriki detej i drel' sosedâ. <https://zen.yandex.ru/media/treshka/est-2-ofisa-no-ia-prodoljajiu-rabotat-iz-doma-pod-kriki-detei-i-drel-soseda-5f35b235c7ecee3ebc8a27ec> (Pristupljeno 03. 01. 2022)
- 021.rs: <https://www.021.rs/Novi%20Sad/komentari/248459> (Pristupljeno 10. 01. 2022)

LITERATURA

- Balek, T. (2021). Defektnost vidske paradigme u ruskom i srpskom jeziku (Nepublikovana doktorska disertacija). Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad. (objavljeno na ćirilici)
- Butseva, T. N.–Zelenin, A. V. (2020). Leksikografiâ v situatsii neologicheskogo ĕkstrima (na materiale neoleksiki, svîazannoĭ s pandemiei koronavirusa). *Vestnik Cherepoveĭskogo gosudarstvennogo universiteta*, 6, 86–105. (objavljeno na ćirilici)
- Nikolić, M.–Slijepćević Bjelivuk, S. & Novokmet, S. (2021). Nove reći u srpskom javnom diskursu kao posledica pandemije Kovida 19. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta Univerziteta u Prištini*, 51, knj. 1, 365–390. (objavljeno na ćirilici)
- Popović, D.–Miljković, M. (2021). Jezik kao izvor i polje kreativnosti: sociolingvistićka analiza u oblasti ruske derivatologije. U: Źivanćević-

- Sekeruš, I.–Paunović, Z. & Milanović, Ž. (ured.) (2021). *Susret kultura 11*. Novi Sad: Filozofski fakultet. 325–337. (objavljeno na ćirilici)
- Priëmysheva, M. N. (otv. red.) (2021). *Ruskiĭ ĭazyk koronavirusnoĭ ĕpokhi*. Sankt-Peterburg: ILI RAN. (objavljeno na ćirilici)
- Prohorova, A. (2021). Metafore pandemije Kovid-19 u javnom diskursu Srbije. *Slavistika*, 25/2, 115–124. (objavljeno na ćirilici)
- Romanova, E. (2021). Slovoobrazovanie kao instrument ĭazykovoĭ igry: «koronnye» neologizmy v ĕpokhu pandemii Covid-19. Preuzeto 10. 01. 2022. sa https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/181238/romanova_elizaveta.pdf?sequence=2&isAllowed=y (objavljeno na ćirilici)
- Savchenko, A. V.–Ĭan'–Ĭsziun', L. (2020). Koronavirusnye neologizmy: ot leksiki i frazeologii k internet-memam (na materiale russkogo i kitaĭskogo ĭazykov). *Communication Studies*, vol. 7, № 4, 865–886. (objavljeno na ćirilici)
- Seliverskaĭa O. I. (2020). Kovidioty na karantikulakh: koronavirusnyĭ slovar' kao diagnosticheskoe pole aktual'nykh diskursivnykh praktik. *Communication Studies*, vol. 7, № 4, 887–906. (objavljeno na ćirilici)
- Sheliakin, M. A. (1983). *Kategoriĭa vida i sposoby deĭstviĭa russkogo glagola (teoreticheskie osnovy)*. Tallin: Valgus. (objavljeno na ćirilici)